СВОБОДА

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

SVOBODA

UKRAINIAN DAILY

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIV. Ч. 233. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 7. жовтня, 1926. VOL. XXXIV. No. 233. Jersey City, N. J., Thursday, October 7. 1926. THREE CENTS

ДІТРОЙТСЬКІ ЦЕРКВИ ВИКИДАЮТЬ ПРОВІДНИКІВ ЮНІЙ

ДІТРОЙТ, Мишиґен, 5. жовтня. — Всі делеґати річної конвенції Американської Федерації Праці обурені за недопущенне до церков робітничих провідників.

Від яких сім літ було в звичаю, що церкви в містах, де відбувалася конвенція Федерації Праці, запрошували урядників організації на промови. Два роки тому назад так звана Комісія Служби при Федерації Праці приняла на себе завданне роскладати бесідників. Підчас конвенції Федерації Праці минувшого року в Атлентик Сити 18 церков витало в себе юнійних бесідників.

Як попередних років, так і сього, комісія розложила, котрий урядник і де має говорити. Тому всіх учасників конвенції поразила глибоко вістка, що майже всі церкви Дітройту відмовилися дозволити робітничим провідникам на промови. Коли репортери ґазет питалися пасторів, чому вони дали таке зарядженне, майже кождий пастор заявив, що він був за такою промовою, але в кождім случаю проти нього заявився заряд церкви.

До церков прилучилася орґанізація „Янґ Менс Кристшен Асосіейшен", котра сього року теж мала витати в себе одного робітничого бесідника. Коли заряд спитали, чому він відмовився допустити юнійного промовця, заряд заявив, що він власне тепер веде кампанію за 5-міліоновим фондом, а промова бесідника Федерації Праці моглаби викликати вражіння серед купців та промисловців, що орґанізація стоїть за становищем робітничих юній.

Уряд Федерації Праці видав про справу коротку заяву, в котрій приписує захованне церков впливам торговельних палат. Робітничих провідників допустять на промову дві дітройтські церкви.

На конвенції внесено резолюцію за кандидатурою нюйорського стейтового ґубернатора Ал. Смита на уряд президента Злучених Держав в 1928. році. Резолюція каже, що Смит є оборонцем демократії.

ГОРІЮЧИЙ КОРАБЕЛЬ ВИСАДИВ НА БЕРІГ ВСІХ ПАСАЖИРІВ.

НЮ ЙОРК, 4. жовтня. — Грецький корабель Байрон, який їхав з сього порту до Греції, занявся коло маякового корабля Амброзія.

Корабельне радіо сейчас візвало на поміч нюйорський порт, звідки вислано кілька пожарних і ратункових лодок. Корабель сейчас пустився в погоню до берега та за кілька годин висадив безпечно всіх пасажирів і моряків. Всіх людий було на ньому 697 душ.

Одинокими жертвами пожару були пожарники, з котрих кількох умліло звеликої спеки й ґазів, добуваючихся з горіючої оливи, фіґ, родзинків, тютюну й східних ковріа, котрими були наладовані маґазини корабля.

КОМИШЕНЕР ІМІҐРАЦІЇ ЗА РЕҐІСТРАЦІЄЮ ІМІҐРАНТІВ.

НЮ ЙОРК, 4. жовтня. — Ґенеральний комишенер іміґрації Гол виступив тут перед річною конвенцією Краєвого Товариства Фабрикантів з промовою про іміґраційні справи. Заявився він дуже рішучо за реґістрацією іміґрантів, бо лишень в той спосіб, на його думку, можнаби запобігти безправній іміґрації.

Комишенер говорив далі, що в Америці є тепер пів міліона Мексиканців, які тут живуть не турбовані іміґраційним законом. Гол заявився за тим, щоби Мексиканців поставити під квоту.

На його думку, іміґраційні обмеження показалися корисними для фабрикантів.

СТУДЕНТИ СТРАЙКУЮТЬ В ОБОРОНІ ВИКИНЕНОГО ПРЕЗИДЕНТА КОЛЕҐІЇ.

СІЕТЕЛ, Вашингтон, 4. жовтня. — Заряд Вашинґтонського університету усунув зі становища президента університету проф. Генрі Сузало, який вже від двох літ мав ріжні перепалки зі зарядом.

Президент видав публичну заяву, закидуючи зарядови, що він не переслухав його перед викиненнем. Студенти збираються страйкувати в обороні викиненого президента.

СТРАЙК МОДНИХ КРАВЦІВ.

НЮ ЙОРК, 4. жовтня. — Нині почався страйк тисячки кравців, занятих у модних підприємствах на Пятій Евеню. Поліція арештує пикети.

Робітники домагаються висшої робітничої заплати та коротших годин праці.

ЩЕ ОДИН ФІНАНСІСТ ВИБИРАЄТЬСЯ ДО ПОЛЬЩІ.

ВАШИНҐТОН, 4. жовтня. — Сими днями виїзджає до Польщі В. П. Ґ. Гардинґ, голова Федерального Резервового Банку в Бостоні. Запросив його Банк Національних Ощадностий в Варшаві, щоби розслідити всі питання банкової справи в Польщі. Як кажуть, має він занятися практичним переведенням пляну професора Кемерера.

КОНҐРЕС БІБЛІОТЕКАРІВ.

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 4. жовтня. — На річній конвенції Американського Бібліотекарського Товариства дискутовано нині питанне впливу американських бібліотек на іміґрантів. Бесідники радили примінювати бібліотекарську діяльність до характеру іміґрантів, які заходять до бібліотеки.

На конвенції була гостем одна представничка російських бібліотек. В своїй промові говорила вона, що російські робітники й селяни тепер проявляють сильну жажду знання. Нема просто справи, якою вони не цікавилибся. Бібліотеки є рівночасно галями для відчитів, які дискутують найріжнійші цікаві питання життя й науки.

ГАДИНА СПРИЧИНИЛА ПЕРЕПОЛОХ НА ДВІРЦИ.

ЛОНДОН, 4. жовтня. — На однім з двірців вилізла з клітки величезна гадина боа констріктор, що може пілкнути ціле теля, а вся публика з криком розбіглася і ховалася, де хто міг. Але вправні дослідники, які її привезли з пралісів, вміли її злапати за шию і загнати до клітки.

ЧИМ Є АДВЕРТАЙЗМЕНТ ДЛЯ ҐАЗЕТ.

ЛОНДОН, 5. жовтня. — Лорд Бевербрук, власник „Ди Дейлі Експрес", що виходить в Лондоні мав публичний відчит про адвертайзмент". Він підніс, що сегодня ніяка ґазета не може бути добре поставлена без оголошень. Найкраща ґазета на світі під оглядом адвертайзментів є американська Ди Ню Йорк Таймс. Вона має на рік з передплати тільки 500.000 фунтів стерлінґів на рік, але з оголошень 4,500.000 фунтів. Коли анґлійські часописи мають знова вдвоє або втроє більше від неї з передплати, але за те о половину менше з оголошень. Тому американська ґазета перевисшає їх силою своєї орґанізації, тимбільше, що весь дохід ґазети, бо 95% йде на поліпшенне ґазети, себто на інвестіцію. В той спосіб зростяє маєток шеровців, але й часопис підноситься, побільшується і стає добірнійшим під кождим оглядом. Такий поступ можливий сегодня тільки через добре поставлений адвертайзмент, бо пренумерата є тільки додаток.

В НАДРЕНІЇ ВІДНОСИНИ НАПРУЖЕНІ.

ПАРИЖ, 4. жовтня. — Французька окупація доводить до щораз то нових вибухів. Недавно убили французькі жовніри кількох Німців, а тепер знова Німець ранив ножем смертельно французького жовніра в каварні в присутности кількох соток людей, з яких навіть ніхто не рушився, коли Німець пробивав француза та коли забирався до утечі. Жовніра на щастє не ранено смертельно. Кажуть, що націоналісти німецькі приготовують широку акцію, яка хоче виявити перед світом невиносимі відносини, викликані окупацією і в той спосіб приспішити звільненне німецької території з під французької влади.

З ОБЄДНАННЯ

Згідно з арт. 18 статута Обєднання і на підставі ухвали екзекутиви з дня 30. вересня, відбудеться в льокали Українських Горожан при Норт Френклин Ст., ч. 849, в Филаделфії, Па.

ДНЯ 27-го ЖОВТНЯ, О ГОДИНІ 1-ій ПОПОЛУДНИ

РІЧНЕ ЗАСІДАННЄ ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ ОБЄДНАННЯ

З СЛІДУЮЧИМ ПОРЯДКОМ НАРАД:

1) Отворенне нарад.
2) Звіти екзекутиви.
3) Звіт контрольної комісії.
4) Реферати:
   а) Українське шкільництво в Америці.
   б) Реорґанізація Обєднання.
   в) Український Національний Скарб в Америці.
5) Запити і внесення.

Всі члени Виконавчого Комітету Обєднання обовязані явитися на тім засіданню.

ПРИМІТКА: Екзекутива просить отсею дорогою всіх своїх членів та прихильників, щоби надіслали на річне засіданне свої уваги що до діяльности Обєднання та подали проєкти відносно поширення народної праці.

ЗА ОБЄДНАННЄ УКР. ОРҐАНІЗАЦІЙ В АМЕРИЦІ:

С. ЯДЛОВСЬКИЙ, заст. предс. Др. Л. МИШУГА, секр.

ВБИВСТВО ТКАЧЕНКА.

Дня 7. вересня ц. р. відбулося в Букарешті масове віче протесту проти терору румунської оліґархії.

Віче устроїли спільно всі професійні орґанізації Букарешту. Підчас віча вийшов один з бесідників і подав нову вістку про вбивство сіґуранцою недавно арештованого Бесарабця-революціонера Павла Ткаченка. 31. серпня відвезено було Ткаченка тайно з Букарешту до Кишенева, де його мучив після „бесарабської методи" інспектор сіґуранци Гусареску. Звідси повезено його ледви живого до Букарешту, та по дорозі недалеко Яс замордовано. Ця вістка викликала нечуване обурення і злість між зібраними і всі присутні на вічу тайні аґенти сіґуранци побитими мусіли втікати з салі. З великим зворушенням відспівано похоронний марш і інтернаціонал. Румунське робітництво видало відозву до світового пролетаріяту з зазивом, щоби цей змінив акцію протесту проти терору в Румунії по цілій Европі і Америці, бо доля Ткаченка очікує инших революціонерів, що мучаться тепер в боярських тюрмах.

В послідніх днях дипльоматичні посольства Румунії у Відні, Берліні, Парижі, Лондоні та Ню Йорку були прямо засипані письмами і запитами про судьбу Ткаченка. Найбільші політики, вчені, письменники і вся соціялістична преса Европи піднялі рішучий протест проти цього терору. Але боярська Румунія мовчить в страсі і готовить знова подлі вбивства. Світовий вчений А. Форель написав до Комена, румунського посла в Швайцарії, письмо, в якім йому кидає прямо в лице убійчі слова: „Кров Ткаченка падає на вашу голову".

По всіх европейських столицях готовить пролетаріят масові віча з протестом проти боярського терору.

МАТЕРІЯЛЬНА НУЖДА УЧИТЕЛІВ НА БУКОВИНІ.

6. IX. ц. р. роспочався в Чернівцях всерумунський конґрес учителів Румунії. Учительство, що в більшій своїй части є прихильником царaністичної партії, вже до конґресу повело аґітацію, якою підготовлювало рішучий протест проти політики Авереску ла зглядом учителів. Правительство, щоби запобігти цьому, при помочи терору проти екзекутиви союзу учителів добилося зміни програми зїзду та назначило головними бесідниками своїх креатур. Між цими впадав в очи найбільше Вітенку, аґент сіґуранци, який вже раньше був звісний як студент-хуліґан, не мав нічого спільного з народними учителями та якого назначено з гори тепер директором еврейської ґімназії в Чернівцях, усунувши раньше проти волі 608 батьків попереднього директора (Еврея). Першого дня присутні аґенти сиґуранци старалися недопускати бесідників опозиції, а головно представників національних меншостей. Но на другий день прийшло до вибуху. Бувший посол, учитель Васілев детально представив нечуване і злиденне положення учителів. Учителі є майже найгірше плачені урядники, їм не виплачують місяцями платні та тероризують за їх політичні переконання. Ще гостріше виступив учитель Цоній, який сказав: „Аверескaнське правительство і міністер освіти на наші жадання о поліпшення платні та повищення нашої освіти, відповіли нам, що ми мусимо бути більше моральними. Це прямо сміх, бо вже найбільше неморальним і нечистим є ніхто инший, як теперішне румунське правительство. При помочи терору та 200 міл. леїв з державної каси перевело правительство вибори, а учителів вже три роки водять за ніс, за те дбається про жандармів. Ми ставимо правительство перед вибором: або жандармів або учителів".

ПІЛСУДСКІ ДОПОВНИВ КАБІНЕТ МІНІСТРІВ

ВАРШАВА, 5. жовтня. — Пілсудскі покликав вкінци на міністра справ заграничних М. Залеского. Цей крок вважають заповіддю, що Польща не думає про війну з Німеччиною і совітами, з якими Залескі намагається жити в мирі.

ДАЮТЬ ВІДШКОДОВАННЄ КАЙЗЕРОВИ.

БЕРЛІН, 5. жовтня. — Між пруським міністром фінансів а б. німецьким кайзером прийшло до порозуміння в справі цісарських дібр і відшкодовання. Після тої угоди мав би дістати Вільгельм і його рідня около $5,000,000 в готівці і 280,000 акрів землі враз з замком в Елс і старою палатою в Берліні.

Та угода мусить бути принята політичними партіями, а потім буде предложена парляментови до ратифікації. Думають, що вона перейде, бо проти неї будуть тільки комуністи. Ті послідні повели тепер аґітацію за проґнанням цілої родини Гоґенцоллернів з Німеччини, бо наслідник престола мав брати участь в німецьких маневрах. А це заборонене, а до того й сам престолонаслідник зобовязався був словом не мішатися ні до військових ні політичних справ.

АНҐЛІЯ ПРИСТУПИТЬ МАБУТЬ ДО СТАЛЕВОГО ТРОСТУ.

ПАРИЖ, 5. жовтня. — Показується, що европейський сталевий трост повстав в тихім порозумінню з анґлійськими промисловцями. Ті послідні не хотіли брати участи в ініцїятиві, щоби не стягнути на себе ненависти з боку американських промисловців. Тепер одначе думають і вони приступити до цего тросту, але аж по скінченню вуглевого страйку. Тимбільше, що це приходить їм без великих труднощів, бо члени тросту ведуть заграничний експорт на власну руку, без ограничення і в тайні. А це має для Анґлії особливе значіння.

ДВІЙНЯК ПАПИ.

ПАРИЖ, 5. жовтня. — Ігумен Бернард, який живе в малій місцевости над рікою Оазою і займається добродійними справами, не знав, що має з собою робити, коли дістав оферту від американського фільмового підприємства, яке згодилося заплатити йому 1,000,000 франків, як він виступить в фільмі і буде представляти папу Пія. Бернард ломить собі голову над тим, скільки то він міг би добра зробити, як би мав таку велику суму гроша, про яку йому навіть не снилося. Та трудність в тім, як це зробити і чи це можливе.

Ігумен Бернард був минулого року в Римі і коли зявився в папській палаті, сторожа віддавала йому приписану папі честь. Навіть офіцири помилялися що до його особи, бо так дуже він подібний до папи. Коли це донесли папі, то папа запросив його на приватну авдієнцію.

РУМУНСЬКА КОРОЛЕВА ХОЧЕ ПРИПОДОБАТИСЯ АМЕРИКАНЦЯМ.

ПАРИЖ, 5. жовтня. — Румунська королева Марія обїздить всі великі маґазини та вишукує строї, в яких могла би зарепрезентувати перед Америкою свій смак і красу. А щоби вже на добре приподобатися Американкам, обтяла собі волоссе.

КАЖЕ, ЩО НАУКА ПОТВЕРДЖУЄ ІСТНОВАННЄ БОГА.

ЛОНДОН, 5. жовтня. — Дослідник рака др. Джон Джордж Адамі написав перед своєю смертю артикул, в якім доказував, що наука потверджує істнованне Бога. Той артикул предложила Конґресови Церков його жінка, а архиепископ Йорку мав доклад про відносини між наукою а вірою.

АМЕРИКАНСЬКА МІЛІОНЕРКА ВИХОДИТЬ ЗАМІЖ ЗА СЕРБСЬКОГО ҐРАФА.

БІЛГОРОД, 5. жовтня. — В театральній льожі побачили сегодня богату міліонерку з Шикаго Мисс Мері Ляндон Бейкер в товаристві ґр. Божидара Пуріча, секретара міністерства закордонних справ. Вся публика не гляділа на сцену і артистів, які грали оперу „Кармен", але на поведенне і рухи міліонерки, які мали бути того рода, що прийде певно до подружа між Мисс Бейкер, яка крутила многим голову, а Пурічом.

ПОАНКАРЕ ЗА ТИМ, ЩОБИ ПРЕДЛОЖИТИ ДОВГИ ДО РАТИФІКАЦІЇ.

ПАРИЖ, 5. жовтня. — Французький премієр Поанкаре мимо сподівань таки згодився, щоби предложити парляментови в найблизших днях анґлійсько-французький і американсько-французький договір до ратифікації з тим, що до договору в справі сплати довгів Америці буде долучена забезпечуюча клявзуля.

ФРАНЦІЯ ГОДИТЬСЯ НА ПРОДАЖУ НІМЕЦЬКИХ БОНДІВ.

ПАРИЖ, 5. жовтня. — Французький уряд, який з початку не годився на продажу німецьких бондів, бо та продажа була получена з великим для Франції втратами, вкінци згодився, бо прийшов до переконання, що готівка принесе більше користи, як втрати. Тепер Франція, Бельгія і Італія, які заінтересовані в продажі тих бондів, будуть робити кроки в вашинґтонськім уряді, щоби добути його згоду на продажу тих бондів в Америці. Якщо Америка не розкупить бондів, цілий той інтерес до нічого.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

З ПРИВОДУ КОНВЕНЦІЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРАЦІ

В Дітройті, в стейті Мишиґен, отворено в понеділок 46-ту річну конвенцію головного союза американських робітничих юній, так званої Американської Федерації Праці.

Перед сею конвенцією стоїть богато справ, які мають першорядну вагу для американського робітництва.

Поставлять там передовсім питання допомоги для великих біжучих страйків, як треваючому від кількох місяців страйкови пасейських ткальняних робітників, як нюйорському страйкови дамських кравців, і другим тим подібним.

Поставлять далі, як звичайно, питання відношення до ріжних других політичних і професійних орґанізацій, до комуністичної пропаґанди й до орґанізації фармерів.

Та найважнійші питання, які будуть розглядатися на сій конвенції, відносяться до дальшої орґанізації робітників.

Найголовнійшим питанням є без сумніву питання поширення орґанізації на міліонові маси американського робітництва. В сьому зглядї американський юнійний рух виказує ще великі недостачі. В Американській Федерації Праці зорґанізовано тепер ледво чи більше як 4 міліони робітників, а може й то ні. Є цілі промисли, як, приміром, сталевий або мягковугольний, які ледво зробили початки в справі орґанізації робітників. Є в Америці великі промислові центри, в яких сотки тисяч робітників, занятих в однім підприємстві, не зорґанізовані. Місто Дітройт власне й дає тут яскравий примір робітничої здезорґанізованости; одні Фордові фабрики мають 115,000 незорґанізованих робітників.

Зі сих фактів видно, що в Америці є ще богато підприємств, які не добачують значіння робітничої орґанізації для робітничої душі. Їм ще й нині здається, що стремлінне до робітничої орґанізації се виплив аґітації несовісних аґітаторів. Не булоб сеї аґітації, поарештуватиб або депортуватиб сих аґітаторів, то й не булоби серед робітників бажання обеднуватися в робітничі орґанізації.

Другі, ліберальнійші, думають, що основою стремління до орґанізації є невдоволення з тяжких умов праці, з низької заплати й довгої праці. На думку сих „лібералів", якби так обнижити робітничий день або підняти робітничу заплату, то сейчас скінчиться всяке невдоволенне серед робітників та стремлінне до орґанізації.

Другого рода лібералі кажуть, що коли робітник хоче орґанізації, то вони, підприємці, дадуть йому таку орґанізацію. В сей спосіб повстали так звані компанійні юнії, в яких аґенти підприємців укладають форму орґанізації, керують її політикою, дають юнійні користи.

Всі ті три ґрупи вважають себе добродіями робітництва. Та ні консервати ні лібералі не діждуться від робітників вдячности. Робітники відносяться з підозрінням до всіх сих поглядів і заходів і до тих консерваторів, що зборонюють їм орґанізуватися в юнії, і до тих лібералів, що запобігають юнійній орґанізації через зменчування робочого дня й підношенне заплати, і до тих лібералів, що дають робітникам компанійні юнії.

І має се підозрінне до всіх сих підприємців одну глибоку душевну основу, якої не можуть зрозуміти підприємці. Стоїть саме поза стремлінням робітників до орґанізації стремлінне будувати, орґанізувати, збирати до купи ріжні чинники в одну цілість. Є се стремлінне в фабриканта, який збирає землю, капітал і працю в одно підприємство; є воно в політика, що орґанізує політичну партію; є воно в полководця, що збирає армію й оперує нею. Є воно й в робітника, хоча умови праці поставили його в таке положенне, що він не може проявити сего стремління без входження в тертя з другими людьми.

Кождому просто живому чоловікови дана природою та божа іскорка, яку називають усяко: інстинктом будівництва, стремлінням до орґанізації, інстинктом до гуртування. Умови рабської та панщизняної праці придушували буком се стремління, але воно все таки було непобідиме й викликало бунт проти гнету й обмеження. Душити стараються се стремління новочасні підприємці, але се їм не вдається. Воно проломлюється й через голод, і через холод, і через робітничих шпиґів, і через поліційні насильства, з одного боку, і проявляється мимо підношення робітничої заплати та вигод готової компанійної юнії, з другого боку. Робітники хочуть не лишень працювати, але хочуть й говорити про умови своеї праці, кермувати нею, бути своїми власними зарядцями. Се стремлінне проявляється в одних скорше, в других пізнійше, а проявившися, зростає. Робітництво, що рік, ставить більші домагання.

Се природний процес людського розвою, процес, який проявляється не лишень в господарськім життю, але й в політиці, в національнім життю, в релігійнім життю, — просто на всіх ділянках людського життя. Тому се прояв непобідимий.

ХТО ЗНАЄ ДРУГИХ ЛЮДЕЙ, СЕЙ РОЗУМНИЙ; ХТО ЗНАЄ СЕБЕ САМОГО, СЕЙ ПРОСВІЧЕНИЙ. ХТО ПОБІДЖАЄ ДРУГИХ, СЕЙ СИЛЬНИЙ; ХТО САМОГО СЕБЕ ПОБІДЖАЄ, СЕЙ ХОРОБРИЙ; ТОЙ, ХТО ВМИРАЮЧИ ЗНАЄ, ЩО ВІН НЕ ПРОПАДЕ, ВІЧНИЙ.

УКРАЇНСЬКІ ДРУКАРНІ В ГАЛИЧИНІ.

Друкарня Ставропигійського Інституту.

Як загально відомо, найстаршою у Львові істнуючою друкарнею є друкарня Ставропигійського Інституту. Її початки сягають 1573. року, коли то Іван Федорович, прибувши до Львова, заснував першу тут друкарню. Друкарня Федоровича, обтяжена довгами, опинилася в 1580 році в заставі у Жида Сруля Якубовича. Федорович уже не зміг її викупити, хоч як старався. По смерти Федоровича († 6 грудня 1583 р.), щойно в 1585 році Ставропигійське Братство викупило від Якубовича друкарню і пустило її в рух в 1586 р. Друкарню приміщено в будинках при церкві Волоській, де вона й до сьогодні істнує.

Друкарня Ставропигійського Інституту це один з найстарших варстатів нашої культури. Видала вона безліч книг, брошур і ґазет, випустила в світ цілий ряд вивчених складачів і друкарських машиністів. У часах, коли орґанізація львівських друкарських робітників щойно повставала, тут, у Ставропигії, була кузня цілого руху. Редакція і адміністрація першого числа часопису „Czcionka" (1-ше число вийшло дня 15 грудня 1871 р.) містилася якраз в друкарні Ставропигії. Цілий ряд видних діячів працював якраз у Ставропигії, згадуючи ось хочби Осипа Данилюка, одного з піонерів робітничого руху у Львові, редактора двотижневика „Praca" (яку видавав спершу як чисто фаховий часопис від 1 липня 1878 р., а відтак перемінив його на загальний робітничий орґан, в якому дуже інтензивно працював Іваr Франко). Зі Ставропигії вийшов також Іван Возняк, визначний діяч серед друкарів і основник та голова української соціялдемократичної партії. З неї вийшов довголітній голова і редактор „Огнища", тепер віцепрезидент міста Юліян Обірек і б. голова „Огнища" Володимир Кубіцький. В цій друкарні працював і був якийсь час управителем нинішний ювілят, наш товариш Осип Гузар. І богато инших визначних діячів працювало в Ставропигії, надаючи тон цілому друкарському рухові у Львові.

Хоче видко якийсь злосливий дух, що покутує в Ставропигії, що якраз тепер, в 50-ліття нашої орґанізації, ця друкарня є нецінникова. Вона, недавно ще одна з перших, сьогодні під орґанізаційним оглядом є остання. Та ми віримо, що друкарня Ставропигії верне на давний шлях.

Друкарня Наук. Т-ва ім. Шевченка.

Друга істнуюча у Львові друкарня, це друкарня Наукового Товариства ім. Шевченка. З малої друкарні, що містилася зразу при вулиці Академічній, повстала друкарня велика, багата в черенки і машини. Перед війною працювало в ній (при вул. Чарнецького 26) 36 ділових складачів і машиністів, крім відповідного числа помічничого персоналу. Салю складачів треба було раз-у-раз поширювати, бо не можна було наспіти з роботами. Зразу ця друкарня приймала всі друкарські роботи; пізніще перемінилася на т. зв. літературну друкарню, себто друкувала лише наукові твори, шкільні книжки і т. п., виключаючи дневники чи инші часописи. Та воєнні й повоєнні часи змінили цю друкарню; шкільних книжок майже нема, бо кураторія українських книжок або зовсім не видає, а як видає, то в друкарнях польських і конкуренційних.

Першим управителем друкарні Наук. Тов. ім. Шевченка був Ф. Сарницький, по ньому Карло Беднарський, людина на скрізь чесна і дуже працьовита. Третім Іван Возняк, про якого вище згадуємо, а четвертим є тепер Іван Криловський.

Друкарня Видавничої Спілки „Діло".

Третьою, наймолодшою українською друкарнею у Львові є друкарня Видавничої Спілки „Діло". Її початки сягають 1902 року. Того року складач Іван Айхельберґер, Німець по походженні, дістав концесію обмежену. Щойно в 1908 році дістав концесію необмежену. В січні 1909 року перенесено до цеї друкарні друк українського щоденника „Діло", а відтак видавці „Діла" приступили до спілки з Айхельберґером. В цей спосіб друкарню значно поширено. Дня 30. листопада 1912 р. переписано концесію на Видавничу Спілку „Діло" і той день є неначе днем уродин третьої української друкарні у Львові.

Друкарню Вид. Сп. „Діла" аж до своеї смерти († 6 II 1924) вів І. Айхельберґер. В часі його слабости і якийсь час по смерти вів її Юрій Сидорак, а від 10 III 1924 р. по нинішний день веде її Порфір Буняк.

Перемишль.

В Перемишлі від давного часу істнує друкарня греко-католицької капітули. Та вона є українською лише на папері. Капітула винаймала її спершу Жидові Жупникові, а тепер є вона в державі Жидів Кнолера і Сина. Всякі починані старання в своїм часі, щоби віддати провід друкарні в українські руки — показалися безуспішними.

Коломия.

Друкарня Михайла Білоуса в Коломиї сягає давних часів. Білоус, ученик Ставропигійської друкарні у Львові, заснував свій варстат праці в Коломиї за почином відомого народнього письменника Івана Наумовича. Наумович видавав тут свою „Науку", а коли повстало „Общество імени М. Качковського", заки перенеслося до Львова, друкувало тут свої видання. По смерти Білоуса перейшла друкарня в руки Українця М. Бойчука, який її веде дотепер.

Жовква.

В Жовкві істнує друкарня оо. Василіян. Чин св. Василія одержав концесію виключно на свої церковні видання. Та з часом Василіяне почали приймати й инші роботи, так, що тепер друкується в ній багато робіт переважно зі Львова. Зогляду на це, що в друкарні працює більшість монастирських братчиків даром, бо лише за хліб і сіль — „ради спасення", — друкарня ця є великою конкуренткою львівських друкарень, а тимсамим друкарських робітників, які є позбавлені праці, а тимсамим і хліба.

„Друкар" (Львів).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ.

ГОЛОСІВ БУЛО ДОСИТЬ, ТЕПЕР УЖЕ ТРЕБА ДІЛ, І ТО СКОРО.

Придивляючися нашому священству в Америці, я надивуватися не можу їх раболіпію. Є серед них бодай ґрупа, котра колись уходила за піонірів усего українського національного життя, а нині вони не роблять ні одного кроку навіть для вратовання власної своеї церкви. Українській католицькій церкві грозить роскол, якщо не повний розвал, а тут нема навіть маленької горсточки межи українським духовенством, яка добулабся на цивільну відвагу та взялася явно й славно до лічення реакції серед української іміґрації в Америці.

Застановляючись над тим усім, я просто не можу зрозуміти, в чім причина такого сумного явища.

Чи вже вигасла всяка іскра життя навіть у наших колись передових священиків? Чи вже погасла в серци українського духовенства та іскра правди й справедливости, яка повинна жеврiти не тільки в серці кождого священика, але й наймізернійшої української одиниці? Чи вже так пригасла в них надія на кращі часи, що всі вже махнули рукою і сказали: „Нехай діється воля Божа"?

Після моеї гадки так не може бути! Приходить час, коли кождий священик, котрому лежить на серці добро церкви й народа, повинен забрати в тій справі голос, не крити того, що лежить в глубині його душі, не кривити душею і не доптати по тім, що його народови найцінніше й найдорозше.

Правда, доводилось до сего часу нашим читачам читати в нашій часописи голоси деяких наших священиків, — голоси й на часі й на місци, — але сих голосів за мало. Тут треба не слів, не крику зі сторони священиків, але рішучих діл! Тут треба таких кроків, щоби народ побачив, що священики відчувають то само, що народ, що чувства народу й національні святощі, котрі подоптав др. Назарук і псевдо-український епископ Богачевський, так само дорогі духовенству як народови, що політика д-ра Назарука і Богачевського пішла в супереч політиці й українського загалу, і переконанням священиків. Отсего тепер жде український загал від свого духовенства.

Переглядаючи сторінки часописи „Свободи" і маючи нагоду стрічатись з деякими нашими священиками, довелося мені дізнатись, що в недалекій будучности приготовляється зїзд всего священства, для обговорення срідств і способів, яких малобися ужити, щоби вже раз положити конець тій душній атмосфері, серед якої находиться українська католицька церква на землі Вашингтона. Однак з того, що практично зроблено для сеї цїли, можна добачувати, як дуже пиняво та інертно справа посувається наперед, до якого степеня священство стерроризоване і розділене. Власне сей пожалування гідний стан духовенства дає мені найбільше до думання. Коли епископ Богачевський довів священиків до такого стану за короткий час двох літ, то чогож може надіятися, наколи би він правив тут своїми священиками й вірними через десять, пятнайцять літ? До якого морального занепаду дійшлоби священство, до якого струпішіння дійшлаби свідомість національна в українськім народі в Америці і які нащадки лишилибися з нашої церкви по десяти роках, коли за короткий час вже вісім церков наших стратилось на все, а кільканайцять на дорозі до страчення?

Щоби лихови зарадити, українське католицьке духовенство повинно братися енерґічнійше до діла. Не пора боятися й дрожати. Тепер уратувати церкву може лишень приспішенне такого зїзду. Зїзд такий не малби на цїли робити бунту проти своеї власти, але ратувати свою церкву, котра валиться стрімголов через політику епископа.

Кінчаючи своє слово, я, котрий, хоч цивільна особа, люблю свою церкву, кличу до Вас. Впр. Отці! Не вичікуйте, не відтягайте і не відкладайте сеї особливо Вам дорогої справи. Коли Ваш епископ поробив похибки, то Вашим обовязком їх направити. Порадившись взаїмно на зїзді, знайдете якусь дорогу, щоби виратувати церкву від упадку. Не зробите се сейчас, то можете сподіватися, що своїм вижиданнем і держаннем осторонь, доведете народ до того, що він сам порядок зробить. А тоді де опинитеся Ви?

Осип Білоґан,
Перт Амбой, Н. Дж.

ГОЛОС З КАНАДИ.

Перше всего хочу висказати своє признанне „Свободі" за те, що так вміло і сміло сповняє свій обовязок — обовязок народного часопису.

„Свободі" належиться на мою думку велике признанне головно за те, що вона не хоче сама на редакторськім столі розвязувати нинішніх болючих питань, але віддає се рішення на суд народу. Не можна було знайти лучшого способу для сього, як знайшла „Свобода" — признаючи окреме місце на своїх сторінках для „Голосів читачів". Адже ж народ найкраще знає, що його болить, а дальше: більше голов — більше гадок. Лише почувши ріжні голоси ріжних людий, можна зрозуміти нинішний стан і знайти вихід до красшого.

Мені хотілобся докинути кілька думок до „Голосів читачів", іменно про те, що при читанню „Свободи" прийшло мені на гадку.

Здається мені, що наші брати в Злучених Державах не здають собі ще вповні справи з того, що в них діється. Починається від парохільних клопотів і кінчиться на еп. Богачевськім, Назарукови й „Америці". Виходить, що немовбито за все лихо в гр. кат. церкві винен еп. Богачевський з найблизшим окруженнем, а більше ніхто.

А прецінь в дописах згадують мимоходом про конкордат, згадують про целібат, а ті річи ані від еп. Богачевського, ані від Назарука, ані від „Америки" не залежні. Кузня, де такі річи виковуються, стоїть далеко поза епископом Богачевським. Питанне отже: чи те, що нині робить еп. Богачевський, робить він на власну руку, чи по наказу „свише". Ніхто не поставив доси ясного питання, чи може еп. Богачевський робити инакше, ніж робить, не виступивши проти тих, які йому приказують.

Я розумію так, що еп. Богачевському згори приказано, що він має робити. А робітник не має права рішати про роботу, яка має вона бути, коли не хоче розійтися з тими, що його прислали. Та про такі справи в „Голосах читачів" ніхто ще не заговорив. Без тогож ледво чи вдасться достаточно зрозуміти корінь лиха й усунути його.

Коли хід нашого життя хочемо звести на рівну дорогу, то треба запитати себе: а чи поза еп. Богачевським усе добре? Чи ті удари, які дістаються українському загалови в Америці, не заходять до нас здалека і еп. Богачевський є лише послідною рукою, яка передає нам те, що від другого дістала?

Друга справа, що мене заінтересувала, то голоси за скликанием синоду. Нема двох думок, що лише синод може лихо направити, однакож треба, щоби той синод не був синодом еп. Богачевського з його одномишленниками. Треба, щоби на тім синоді були не тілько представники духовенства, але вперш у чергу представники народу — орґанізацій і громад. Бо власне о громади, о народ ходить, о його кривду, о його слушність, о його будучність, отже народови належиться тут перше місце, а не еп. Богачевському.

Епископ може згодитися на скликанне синоду, або не згодитися. Згодившись же, він може старатись обмежити склад і діяльність синоду до бажаних собі границь. Він може вживати свого авторитету для паралізовання роботи синоду. Треба отже на все бути готовим.

По моїй думці, коли ініціятива синоду виходить від мірян, то ті самі міряне можуть в першій мірі рішати про його скликанне. Еп. Богачевському синоду не треба — він може його не хотіти, може його боятися, бо там прийшлобся йому розкривати причини, які заставляють його до роботи, яку він робить. А його робота, се не припадкова помилка, ані звичайна нетактовність — се плянова, обдумана робота. Се лише оден епізод тої історії, яка понад велику частину нашого народу через сотки літ тягнеться.

Мені здається, що головне лихо не з еп. Богачевським, не з Назаруком, не з „Америкою", але з тою системою, яка наложила на український нарід свій вирок вже давно; з тою системою, яка змайструвала конкордат, яка накидає целібат, яка виконує свої пляни в Злучених Державах руками еп. Богачевського.

Український нарід повинен з усіх сторін розглянути причини лиха, не зупиняючись на еп. Богачевськім. Він мусить кинути зором трохи дальше поза Филаделфію і тоді доперва поставити такий мур, через який не перелізе на український ґрунт ніякий ворог.

Коли я слідкжу за ходом подій послідних літ і в Канаді і в Стейтах і в Галичині, то мені здається, що „невидима рука" робить підготовання до того, щоби в короткім часі приступити до остаточної ліквідації гр. кат. церкви. Вона готова на те, що всего народу не потягне за собою, однакож їй ходить найперше о те, щоби позабирати матеріяльне людське добро в свої руки. Коли Поляки перетягали давно наших вельмож в свої обійми, то ходило їм не о душі, але о ті маетки, які ті вельможі мали. Нині такими вельможами є українські церковні громади, зглядно їх майно.

Сих кілька думок даю я на увагу моїм братам, віряuи, що і я дав свою часточку для добра нашої загальної справи.

Василь Буряник,
Габбард, Саск., Канада.

З українського життя в Америці.

ЙОНКЕРС, Н. Й.

Величавий концерт в честь Франка.

Український Хор ім. М. Лисенка ухвалив відсвяткувати урочисто 10-літні роковини памяти Івана Франка, щоби в той спосіб віддати пошану нашому національному ґенієви та прилучитися до всеї української еміґрації, яка такі свята улаштовує по всіх закутках на знак національного обєднання і загальної пошани для памяти Івана Франка.

Свято розпочалося панахидою в укр. кат. церкві, яку відправив місцевий парох о. Сполітакевич. Перед панахидою виголосив о. парох прекрасну проповідь на тему: Іван Франко як Мойсей українського народа, в якій змалював нам постать нашого Каменяра. По полудни в Филипсбург галі відбувся концерт. Простора, прекрасна галя була виповнена публикою, між якою можна було завважити гостей з Ню Йорку, Нюарку, Джерзі Сіти і Бруклина.

Велику заслугу в тім святі треба приписати цілком заслужено хорови ім. Лисенка, який під умілою орудою дійсно способного диригента п. Фатюка відспівав кілька наворотами вязанку українських пісень укладу Лисенка, Стеценка та других наших визначних композиторів. Вивязався він зі свого завдання під кождим оглядом знаменито. Бракувало йому хиба тільки одного, то є більшого числа мужеських голосів, бо дівчат було богато і закрили хлопців так, що мало що їх було видно. Хлопці і дівчата були повбирані в прекрасні українські строї, а їх поява на сцені виглядала дуже мальовничо. Хор зіспіваний і вишколений. Голоси дібрані. В відомій пісні Артимовського „Владико неба і землі" відспівав сольо п. Мандзій, який має гарний і милозвучний тенор.

З сольових продукцій треба піднести виступ молодої скрипачки п. Різничок, яка своєю грою дала доказ, що має дільний талант. П. Крамарчук відома вже йонкерській публиці з давних виступів, бо вона ніколи не відмовляється від участи в наших концертах і за се належиться їй заслужене признаннє.

Запрошений з Ню Йорку тенор-соліст хору Кубанських Козаків п. Василь Бобрів відспівав: Я сегодня так тяжко сумую (народна пісня), Вічного революціонера й декілька других пісень. Акомпаніювала йому п. Бобрів.

Сей придніпрянський наш артист, вихований на широких степах козацьких, співає так гарно, що дійсно радісно й мило стає на душі, коли його слухаєш. Ми певні, що наша публика почує його ще нераз і в ріжних місцевостях.

Акомпаніямент при хорових і сольових точках спочивав в руках відомої вже ширшим кругам нашого громадянства артистки п. Віри Стеткевич. Шкода тільки велика, що п. Віра не виступила зі своїм власним сольом. Цеж прямо шкода велика, щоби вона була присутна на концерті, а сама не відограла соля.

Промову про те, в чім полягає культ Івана Франка виголосив др. Л. Мишуга. Свято закінчилося відспіванем українського гимну.

Гість.

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ.

Ювилей Івана Франка в церкві.

За старанием української католицької громади в Перт Амбою, Ню Джерзі, устроєно в неділю, дня 3. жовтня, в українській церкві панахиду по І. Франку.

Панахиду приготовала громада незвичайно вдачно. На середині церкви був уладжений гріб. Довкола нього станули жалібні гості.

Жалібну промову виголосив парох церкви, о. Михайло Лисяк, вказуючи на великі заслуги Івана Франка для українського народа. Прийшов він на Україну, щоби вивести український народ з духової неволі, в яку він попав в наслідок вікового поневолення. Як другим народам у хвилі тяжких переходів Бог посилав великих мужів, пророків, щоби вони вказали народ до боротьби за своє урівноправнене, так і нашому народови Бог післав таких мужів. Таким пророком України був Тарас Шевченко. Таким був і Іван Франко. Він кликав нас до освіти, до орґанізації, до боротьби за кращу долю. Він кликав нас цілою своєю діяльністю до праці для народа, для своїх ближних. Через те його діяльність се найкращий практичний вислів знеслих засад любови ближнього, головно християнства. Опис сорок-літної боротьби Івана Франка за ті ідеали людства зворушили слухачів до сліз.

П. М.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Відсвяткованне памяти Івана Франка.

Після першої Служби Божої, відправленої українською мовою в битком набитій побожним народом Українській Православній Автокефальній Церкві св. Володимира на чотирнайцятій улиці в Ню Йорку, відправлено панахиду за спокій душі українського поета, письменника і народного діяча д-ра Івана Франка. У своїй одногодинній проповіди, виголошеній після панахиди, о. др. М. Копачук переповів коротко життя Івана Франка, вказав на його поезії і повісти, що описували біду українського народу і подавали способи, як нашому народови вибитися з темноти до світла з соціяльного занепаду до політичної і соціяльної свободи. Дальше проповідник представив Івана Франка як поета, письменника, публіциста, громадського діяча, вченого і дослідника, який попрацював найбільше від усіх коло визволення нашого народу з темноти і неволі і коло збогачення його національної духової і матеріяльної культури. Франко сам з власної волі сповняв свій народний обовязок і вчив усіх Українців, робити те саме. Ворогам, що насміхалися з української мови, як нездатної до вираження висших ідей і наукових понять, Іван Франко відповів твердо:

Діялект, а ми його надишем
Міцю духа і огнем любови
І нестертий слід його запи-
[шем
Самостійно між культурні
[мови.

При кінці о. Копачук сказав, що найкращим способом пошановання памяти Івана Франка є читанне його творів, бо й сам Франко жадав менше похвали для себе а більше читання його творів, наслідування і переведення в живе життє його ідей.

Українець.

АКРОН, ОГАЙО.

Діяльність одного примірного товариства.

Хочу поділитися з членами Укр. Нар. Союза кількома коротенькими словами. Не на те, щоби себе або наш Відділ хвалити, але годі правду таїти. Наш відділ 295 У. Н. С. в Акрон, Огайо, се по моїй думці один з добрих піонірів, котрий відзивається на всякий розказ і виконує приказ команди, приказ ґенерального штабу — себ то приказ чи навіть просьбу, яка вонаб не була, але коли тільки видана через Головний Уряд або Екзекутиву У. Н. Союза, або навіть через поклик в часописи „Свобода", котра єсть нашим органом. Ніхто не може нам сказати, що ми пропустили хотяй одну збірку, яка була проголошувана в „Свободі" на народні цілі. Рівнож і тепер на поклик у „Свободі" на допомогу страйкуючим в Пасейку і та справа увінчалася в нас успіхом. За згодою урядників відділу, предсідатель А. Цепко представив справу і долю страйкуючих робітників в Пасейку і відділ ухвалив збірку добровільних жертв без записування імен. Помимо сего, що не всі члени явилися, збірка принесла $25.00, котрі висилаю на руки „Свободи".

Не хочу пропустити далі і сего, що на сиротинець У. Н. С. вже наші члени зложили і вислали $92.00, а $20.00 маємо в касі і збірка продовжається. Тих кілька слів виглядає немов хвальба, але я не маю сего на думці. Члени нашого відділу тихенько собі сидять і дуже рідко в часописи за них чути, але коли приходить справа „зеленого", їх тоді чути. Рівнож справа організовання членів до У. Н. Союза стоїть добре. У нас лишеь каліка не членом Союза, бо його не приймають.

Що до боротьби, яка провадиться межи „Свободою" а „Америкою", всі ми як один стоїмо при своїй часописи, бо вона після нашого розуміння стоїть за правдою.

Будучи довголітнім членом У. Н. Союза, дуже я вдоволений, що праця наша має успіх.

Урядник.

ОЛЕКСІЙ К. ТОЛСТОЙ.

КНЯЗЬ СЕРЕБРЯНИЙ

(Повість з часів царя Івана Грізного). (3)

— Он що вигадав, — пробормотів знов Михеїч, — пусти розбійника, не вішай розбійника, тай не хвалися, що хотів його повісити! Плете як сорока; видно, з одного поля ягода! Не бійся, голубчику, — додав він голосно, — наш князь нікого не боїться; наплювати йому на твого Скуратова; пан мій знає одного царя!

Мельник приніс запалену скипу і віткнув її в стіну. Потім приніс кисилиці, хліба і поставець пива. В виразі його лиця була дивна сумішка добродушности й мошенництва; волоссє й борода були зовсім сиві, а очи ярко-сірої барви; морщини ві всіх напрямах поорали його лице.

Повечерявши й помолившися Богу, князь і Михеїч розляглися на міхах; мельник поздоровив їх доброю ночею, поклонився низенько, загасив скипу й вийшов.

— Бояриие, — сказав Михеїч, коли вже були самі, — здається мені, що без потреби ми тут задержалися. Лучше було їхати до Москви.

— Щоби трівожити нарід божий серед ночи? Злізати з коней та відмикати рогачки на кождій улици?

— Та що, батюшка, лучше відмикати рогачки, ніж спати в чортовім млині. І угараздилож їх, окаянних, привести іменно в млин! Та ще на Івана Купала. Тьфу, пропадай!

— Та що, тобі тут зле, чи що?

— Ні, батюшка, не зле: і лежати супокійно, і кисилиця була добра, і коням вівса дав; та те зле, що господар, бач, мельник!

Щож з того, що він мельник?

— Як що, що він мельник? — сказав з жаром Михеїч. — Та хибаж ти не знаєш, князю, що нема такого мельника, котрому би нечистий не був родичем? А може думаєш, що він зуміє без нечистого греблю насипати? Та, чорта з два! Біс би його побрав!

— Чув я про се, — сказав князь, — та чи одно то люде говорять? Та тепер не пора розбирати — бери, що Бог дав.

Михеїч помовчав трохи, потім зівнув, ще помовчав і спитав уже заспаним голосом:

— А як ти думаєш, бояриие, що за чоловік той Матвій Хомяк, котрого ти з коня звалив?

— Я думаю, розбійник.

— І я так думаю. А як ти думаєш, бояриие, що за чоловік той Ваньо Перстінь?

— Також, думаю, розбійник.

— І я так думаю. Тільки сей розбійник буде лучший від онтого. А тобі як здається, бояриие, котрий розбійник буде лучший; Хомяк чи Перстінь?

— І, не дожидаючи відповіди, Михеїч захропів. Швидко заснув і князь.

III.

Чари.

Зійшов місяць, замиготіли ярко звізди. На половину розвалений млин і шумляче колесо були освічені срібним блеском.

Якраз роздався кінський тупіт, і за хвилинку опісля закричав грімкий голос тут під самим млином:

— Гей, чарівнику!

Новий гість не привик, бачилось, дожидати, бо не чуючи відповіди, він закричав ще голоснійше:

— Гей, чарівнику! Виходи, бо на дрібний мак посічу!

Почувся мельників голос.

— Тихше, князю, тихше, батюшка, тепер ми не самі; остановились у мене гості; а ось я сейчас до тебе вийду, батюшка, дай тільки скриню заперти.

— Я тобі дам скриню запирати, чортова кочерго, — закричав той, котрого мельник назвав князем, — хибаж ти не знав, що я буду сегодня?! Як смів ти приймати гостей! Геть з ними відси!

— Батюшка, не кричи, бійся Бога, не кричи, все попсуєш. Я тобі уже казав, діло боїться шуму, а гостей прогнати я не в силі. Та вониж нам і не на-заваді: вони сплять тепер, коли ти, батеньку їх не збудив!

— Но, добре, старий, тільки гляди, коли ти мене морочиш, то ліпше би тобі на світ не родитись. Ще не видумано, не придумано такої смерти, яку я найду для тебе!

— Батюшка, змилуйся! Щож мені діяти, старому? Що побачу, то й скажу; що опісля станеться, в тім уже тільки божа сила! А коли твоя князівська милість мене тратити збирається, так ліпше я й діла не зачну!

— Но, но, старий, не бійся, я зажартував.

Гість присилив коня до дерева. Він був високого росту і, бачилось, молодий. Запинки його святочної одежі полискувались на місяци. Золоті кутаси шапки бовтались по плечах.

— Щож, князю, — сказав мельник, — вивчився ти слова?

— І слова вивчився і ластівяче серце ношу на шиї.

— Щож, бояриие, і се не помагає?

— Ні, — віповів з досадою князь, — нічого не помагає! Якось то я побачив її в саду. Лиш тільки спізнала вона мене, поблідла, відвернулась і втекла до світлиці!

— Не прогнівайся, бояриие, не рубай невинної голови, а позволь собі слово сказати.

— Кажи, старий.

— Слухай, бояриие, але я боюся казати...

— Кажи! — закричав князь і тупнув ногою.

— Слухай же, батюшка, чи не любить вона кого другого?

— Другого? Когож другого? мужа? старого?

— А як... — продовжав мельник, запинаючись, — як вона любить не мужа?

— Ах, ти, бісе! — крикнув князь, — та як се тобі до голови прийшло? Та колиб я тільки подумав про кого, яб у них обох своїми руками серце вирвав!

Мельник подався взад переляканий.

— Відьмаку, — говорив князь дальше, змягчаючи свій голос, — поможи мені! Зломила мене любов, змія люта! Чого се я вже не робив! цілими ночами перед образами молився! Не вимолив собі супокою. Покинув молитися, зачав їздити та уганятися полями від рання до ночі, не одного доброго коня замучив, а супокою не виїздив! Зачав гуляти по ночах, випивати ведра кріпкого вина, — не запив туги, не найшов собі супокою в піянстві! Махнув на все рукою і пішов в опричники. Зачав гуляти за царським столом разом з Грязними, з Басмановими! Сам гірше їх злодіював, нищив села й слободи, увозив жінки, дівки, а не залив кровю туги моєї! Бояться мене й земські, й опричники, в ласці я в царя за молодецтво, проклинає мене народ православний. Імя князя Анастасія Вяземського стало так само страшне, як імя Малюти Скуратова! Ось до чого мене довела любов; погубив я душу мою! Та що мені до неї! На дні пекла не буде мені гірше, як тут! Но, старий, чогось вибалушив на мене очі? Думаєш, може, що я здурів? Не здурів Атанас Іванович; кріпка голова, кріпке тіло його! Тим то й страшна моя мука, що не може мене убити.

Мельни слухав князя і боявся. Він боявся буйної вдачі, боявся за своє життя.

— Щож ти мовчиш, старий! Не маєш хиба зілля, коріння якого приворожити її? Кажи, вичисляй, які є чародійні трави? Та говориж, відьмаку!

— Батюшка, князю Танасе Івановичу, як тобі сказати? Всякі є трави. Є колюка-трава, збирається в Петрівку. Обкуриш нею стрілу, промаху не даш. Є тирлич-трава, на Лисій горі, під Київом росте. Хто її на собі носить, на того по вік царського гніву не буде. Є ще плакун-трава, виріжеш з кореня хрест та повісиш на шиї, всі тебе будуть як огню боятися!

Вяземський гірко усміхнувся.

— Мене вже й так бояться, — сказав він; — не треба мені плакуна твого. Називай другі трави!

— Є ще Адамова-голова, коло болот росте; помагає при родах і дарунки приносить. Є синець-болотний: коли хочеш іти на медведя, випий вару з синця, і ніякий медвідь тебе не докинеться. Є ревень-трава; як її вириваєш з землі, вона стогне й реве, мов людина, а надінеш на себе, ніколи в воді не утонеш.

— А ще яких нема?

— Як нема, батюшка, є ще папоротник: кому вдасться зірвати його цвіт, той всіми скарбами володіє. Є Іван-та-Марійка: хто знає, як до неї взятися, той на першій шкапі від найліпшого коня втече.

— А такої трави, щоби молодиця полюбила нелюба, не знаєш?

— Не знаю, батюшка, не гнівайся, рідний, Бог святий мені свідок, що не знаю!

— А такої, щоби свою любов перемогти, не знаєш?

— І такої не знаю, батюшка; а от є розрив-трава: коли доторкнешся нею до замка чи до желізних дверей, так і розірве на кусники!

— Пропадай ти з твоїми травами! — сказав гнівно Вяземський, і мрачно вдивився в мельника.

Мельник потупив очі й мовчав.

— Старий! — крикнув нараз Вяземський, хапаючи його за обшивку, — давай мені її! Чуєш? Давай її, давай її, бісе! Сейчас давай!

І Іван тряс мельника за обшивку обома руками.

Мельник подумав, що настала його остання година.

Втім Вяземський випустив старого й упав йому до ніг.

— Змилосердися наді мною! — заридав він — вилічи мене! Я обдарую тебе, озолочу тебе, піду в неволю до тебе! Змилосердися наді мною, старий!

Мельник ще більше налякався.

— Князю, бояриие! Що з тобою? Опамятайся! Се я, Давидович, мельник!... Опамятайся, князю!

— Не встану, поки не вилічиш!

— Князю! князю! — сказав дрожучим голосом мельник: — пора до діла. Час минає, вставай! Тепер темно, не бачив я тебе, не знаю, де ти! Швидше, швидше до діла!

Князь встав.

— Зачинай, — сказав він, — я готов.

Оба замовкли. Настала тишина. Тільки колесо, освічене місяцем, шуміло й крутилося заєдно. Далеко десь в болоті кричав деркач. Сова завивала на часи в гущавині ліса.

(Далі буде).

МІТИНГИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

КЛІВЛЕНД, О. Тов. Сокіл, від. 336, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, дня 10. жовтня, о першій год. пополудни, в тали У. Н. Дому. Проситься всіх членів прибути на збори, бо буде важна справа до полагодження, а то в справі балю, котрий відбудеться того вечера. — Гриц Степанек, фін. секр.

ГАМТРАМК, МИШ. Тов. ім. Маркіяна Шашкевича, від. 94, повідомляє своїх членів, що збори відбудуться в неділю, дня 10. жовтня, точно о год. 2-ій попол., в Українській Хаті, 2240 Грейлінг ул. З кількох важних справ до полагодження, котрі не будуть окінчені з браку членів, то проситься всіх членів бути присутними на час. Також проситься всіх членів дбати про побільшення нашого Товариства і Укр. Нар. Союза через приєднування нових членів і вписування дітий. Довгуючих членів проситься вирівнати свої довги і на дальше старатись платити кождих зборів. — Йосиф Кульчицький, предс.; Іван Курчак, р. секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Тов. Запорожська Січ, від. 367, повідомляє своїх членів, що місячний мітінг відбудеться в неділю, дня 10. жовтня, в гали пароxіяльній, 303 Hudson Ave. Поч. о годині 2-ій попол. Кождий член має явитися на той мітінг, бо є важні справи до полагодження, як також спеціяльна контрольна комісія здасть звіт з товариської каси за 10 місяців, який кождого члена обовязком є вислухати. Неявившийся член заплатит 1.00 дол. кари, а урядник 2.00 дол. — А. Бабій, предс.; М. Антонів секр.

ЕЛИЗАБЕТ, Н. ДЖ. Повідомляється всіх членів Тов. Запорожська Січ, від. 234, що триквартальний мітінг відбудеться в пятницю, 8-го жовтня, в гали Укр. Нар. Дому, о год. 7-ій вечер. Проситься всіх членів явитись і вирівнати свої довги, а не відкладати з місяця на місяць. Буде справоздання контролі і другі справи до полагодження. — Юрій Гвіздь, секр.

СКРЕНТОН, ПА. Повідомляєся членів від. 280, Тов. над Збруча, що місячні збори відбудуться дня 10. жовтня, о 2-ій годині пополудни, в гали Укр. Гор. Клюбу, 618 Лакавана Еве. Посиряться членів прибути. Рівнож проситься членів, котрі мали тікета до розпродажі на село Терпилівку, пов. Збараж на Укр. Дім, щоб були ласкаві принести решту тікетів або гроші, щоби зробити точний рахунок. — В. Захарчук.

Г. БРОНКС, Н. Й. Тов. Любов, від. 298, повідомляє своїх членів і членкинь, що звичайні місячні збори відбудуться в суботу, дня 9. жовтня, о год. 8-ій вечером під ч. 1130 Совтерн Болевард. Українська Громадо в Бранкс! Чому асекуруєтесь по чужих організаціях, або з цілком ніде, а не вступаєте до свого Товариства і Союза? Не ласку дані добро Ви зробите для Товариства або Союза, коли засекуруєтеся, а самі собі, бо не умираєть старі, тільки часові. — В. Морозович, секретар.

ЧЕСТЕР, ПА. Бр. Сош. св. Духа, від. 237, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що триквартальний мітінг відбудеться 10-го жовтня, о 2-ій годині пополудни, в гали церковній. Проситься усіх членів прийти на ці збори, бо кождого члена є обовязком вислухати звіту контрольної комісії за 9 місяців. На мітінгу будемо приймати нових членів без вступного до У. Н. Союза і до Братства. Довгуючі члени повинні вирівнати свої залеглости. Неявившийся член заплатить кари 50 ц., а урядник 1.00 дол. — Петро Михайлиця, секр.

ВИЛКСБЕРИ, ПА. Бр. св. Василія Великого, від. 278, повідомляє своїх членів, що місячний мітінг відбудеться дня 10-го жовтня, в неділю, зараз по Сл. Божій, в гали церковній. Поминуло кождого члена бути присутним на сім мітінгу. Проситься, щоб кождий член старався привести нового кандидата на члена до У. Н. Союза і до Відділу. — Йосиф Крохмалюк, секретар.

КОТСВІЛ, ПА. Тов. Богдана Хмельницького, від. 248, повідомляє своїх членів, що звичайний мітінг відбудеся дня 10. жовтня, в неділю зараз по Сл. Божій. Проситься всіх членів прибути на мітінг, бо будеся говорити в справі віча. — Н. Казюта, предс.; Ант. Зубко, кас.; Іван Іванішів, секр.

ФІЛАДЕЛФІЯ, ПА. Тов. князя Данила, від. 356, повідомляє своїх членів, що мітінг відбудеться в неділю, 10-го жовтня, о годині 2-ій пополудни, в Домі Укр. Громади на Норті, 3322 N. Lawrence St. Проситься всіх членів прибути на сей мітінг, бо є деякі важні справи, котрі мають обговорити. Кождий довгуючий член має вирівнати свій довг, щоби опісля не був суспендований. — Мих. Долиний, пр.; Йосиф Гудз, кас.; В. Скольський, секр.

БОСТОН, МАСС. Дружина кн. Данила, від. 238, повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, дня 10. жовтня, о год. 12-ій, в гали церковній, 136 Arlington St. Всі члени повинні явитися на сі збори. Хто ще не стоїть в У. Н. Союзі, прошу прийти і записатися до нашого товариства і до У. Н. Союза. Кождий член повинен забезпечити свої діти в Молодечім Департаменту У. Н. Союза. — Петро Музика, секр.

НЮ АЛЕКСАНДРІЯ, ПА. Бр. св. Петра і Павла, від. 82, повідомляє, що триквартальний мітінг відбудеться в неділю, 10-го жовтня, о годині 1-ій пополудни. Проситься всіх членів прибути на мітінг, котрий член не буде, то кари заплатит 1 дол. кари, а урядник 2 дол. — Теодор Шиляк, секретар.

РОВЕЙ, Н. ДЖ. Тов. Згода, від. 294, повідомляє всіх своїх членів, що мітінг відбудеться 10. жовтня, в неділю, о год. 3-ій пополудни, в галі церковній на Гренд ул. Проситься членів, котрі довгують за попередні місяці, щоби вирівнали свої довги, бо інакше будуть суспендовані. — С. Басюс, предс.; Н. Мосєора, секр.

ПОЗІР! РОЧЕСТЕР, Н. Й.!

В СУБОТУ, 9. ЖОВТНЯ 1926 Р. — відбудеться — о 7-ій годині вечером

ПЕРШИЙ ОСІННИЙ

БАЛЬ

В ДОМІ ТОВАРИСТВА ВІЛЬНИХ КОЗАКІВ.

ДОХІД ПРИЗНАЧЕНИЙ НА ШКОЛУ.

Просимо численно прийти, а не пожалуєте.

233-34 КОМІТЕТ.

З ФІЛАДЕЛФІЙСЬКОЇ ВИСТАВИ

Найбільша будівля на „півтораста-літній виставі" в Філаделфії — це „Стадіюм", який може помістити 87.000 людей і має досить місця, щоб доставити ще лавок і помістити 50.000 народу більше. Стадіюм збудоване містом Філаделфією і лишиться й після вистави.

Найбільш кидається в очі великий „Давін Свободи", богато разів збільшена репліка того давона, що півтораста літ тому сповіщав проголошення незалежности Злучених Держав. На виставі, чи то на вході до вистави, його подібність завширшки як вулиця і висока як дім, і видно його здалека як в день так і в ночі, коли світиться безліч електричних світел.

Але найкраща будівля на цілій виставі, як всі признають, це Перський будинок. Пізнати його по двох струнких мінаретах і подовгасто-круглій бані, а коли підійти ближче, можна бачити незвичайно пропорціональну архитектуру і в цілости і в кожній частині та вирізувані і здоблені старими пермськими майстрами ворота і цілі. Одною з цілей філадельфійської вистави було, щоб представити поступ, зроблений в мистецтвах й індустріях на протязі останніх півтораста літ, та виходить, що ніби не у всім поступ, коли цей будинок — точна копія перської мошеї, котрій вже більше як тисячу літ віку, — красотою перевисшає всі инші будівлі всесвітньої вистави.

Так як вистава влаштована в роковини найважнійшої для Америки історичної події, то й богато місця присвячено історичним споминам і памяткам. Норвежці виставили продукцію стародавнього кораблика, чи то власне човна того типу, що то девятьсот літ тому послужив Лейфови Ериксонови і його товаришам-морякам прибути до Америки. Подивитися на той човен, на якім перші Европейці переплили океан, то й можна зрозуміти, який це був справжній подвиг. Американські Шведи збудували на виставі „блокгавз", дім того типу, як ставили перші кольоністи в Пенсилвенії, між якими було богато Шведів.

На виставі відбудовано стару філадельфійську „Гай Стріт" так, як вона виглядала сто пятьдесять літ тому. На вулиці тій, між иншим є будинок, в котрім колись містилося американське міністерство закордонних справ, — малий домик яких пять ярдів завдовшки, — недалеко нього німецька „Пекарня Людвіга". Там же дім, в котрім жив Вашингтон, коли був в Філаделфії, хата Джеферсона і славна друкарня Веніямина Франкліна. В друкарні преса і друкарські машини того часу і примірники Франклінової „Пенсилвенійської Газети". Не великі були американські газети того часу і ні сліду в них ні того богатства новин з цілого світа ні теперішньої сенщаційности. Наприклад, про проголошення незалежности Злучених Держав можна найти на другій стороні „Пенсилвенійської Газети" тільки таку невеличку замітку: „Вчера Континентальний Конґрес проголосив обеднані кольонії свобідними й незалежними державами". В тій самій Франклиновій друкарні друкувалася перша німецька газета в Америці, „Філадельфія Цайтунґ", якої перше число появилося в 1732 році. Видно з цього, що вже двіста літ тому „форейнерські" редактори в Америці мали такі самі турботи, як тепер мають. В тім першім числі видавець закликає майбутніх читачів, щоб поспішилися з передплатою, бо як газета не здобуде триста передплатників, то мусить упасти.

НА ПОМІЧ СТРАЙКУЮЧИМ В ПАСЕЙКУ, Н. ДЖ.

ЗІСТАВЛЕННЯ.

З присланих жертв для страйкуючих ткачів в Пасейку, Н. Дж., на руки Адм. Свободи до 30. вересня б. р.:

Newark, N. J., Нар. Комітет	$15.00
So. Plainfield, N. J., від. 312	8.26
Auburn, N. Y., від. 283	10.00
Newark, N. J., від. 133	50.00
New York, N. Y., від. 117	25.00
Разом	$108.26

Повисшу суму переслано до General Committee, Textile Strikers, Passaic, N. J., що посвідчає понизше письмо:

SVOBODA, Ukrainian Newspaper,
83 Grand Street,
Jersey City, N.J.

Dear Friends:

We thank you for your check of $108.26 which represents the contributions of your readers. We enclose our official receipt No. 11851.

The strikers appreciate the splendid support you are rendering them in their struggle for a union and a living wage. They will never forget it.

We ask you to stand by us to the end. HELP US UNTIL VICTORY IS OURS.

Yours for VICTORY,
ALFRED WAGENKNECHT,
Relief Chairman.

Др. В. Клодницький.

УКРАЇНА В 1918 Р. В ОСВІТЛЕННЮ АВСТРІЙСЬКОЇ ДИПЛЬОМАТІЇ

(5)

(Продовження)

В наслідок надзвичайних компетенцій, яких жадав вибраний на цей пост правительственний радник Гербель, відбудося більше нарад укр. міністерських рад і справа дійшла до відома Німців.

Фельдм. Айхгорн, коли зобачив, що його обминено, взяв справу за особисту уразу і задумуваво з нім. сторони піднести живу скаргу в німецькому нач. командуванні та жадати його інтервенції в Бадені (біля Відня) проти нашої команди Східн. Армії. Окрім того піднимають Німці претенсії проти цього, що українському уповноваженому в Одесі уділено за дадеко ідучі адміністративні повновласти.

Мені вдалось нім. команду групи висказатись в цій справі і склонити до цього, щоб покищо залишити всякі кроки, якіб довели до явного конфлікту і виждати заповідженех відвідин ген. інф. Кравса, якого я сейчас по його прибутті основно поінформував про виникнувше непорозуміння. Він*) подав також в дуже ввічливий спосіб надзвичайно гарні виснення Айхгорнови, так що формальну сторону справи можна уважати за покінчену. Також відносно ділової частини справи мали генер. Кравс та його шеф ген. штабу успокоюючі вияснення з правлячими німецькими кругами, тому що оказалося, що далекосяглі повновласти, які майже установлюють друге правительство в Одесі, (мій звіт № 33/політ. з 1. червня) а яких жадав для себе правительственний радник Гербель, виходила далеко поза межі того, що наша команда Східної Армії намітила для уповноваженого українського уряду в Одесі. Одначе я сподівся, що також річеве підкоже неприємного випадку знайде вдоволяюче розвязання. В наслідок обопільного, отвертого висловy думок був перебіг сьогоднішних відвідин генер. Кравса у фельдм. Айхгорна, мимо початкових трудностий добрий і полишив тут по собі загально найлучше враження.

Генерал Кравс відвідав також гетьмана, який велів прияти його на двірці і сейчас відповів на відвідини генерала ревізитою*) в готелю.

На основі вже опублікованих документів та замітоk-поянснень до них, ми бодай вчасти зясували собі державний апарат, яким як виказано, по заключенню двох договорів (I.) 28. IV. 1918 Скоропадський-Німці, II) 22. V. 1918 Скор. Австр.) кермують Німці і Австрійці.

Гетьман державницького хисту виказав мало, про що свідчать оба договори — **а спеціяльно диктаторські уповноважения „для уповноваженого" С. Гербеля!**

Скоропадський про ніщо інщого не дбає лише про шумний титул „ясновельможного гетьмана всеї України і „резидує" окружившись Москвинами, яких ціла Україна ненавидить і проти яких кипить весь український елемент.

На цьому місці міг би хтось поставити питання, чому укр. національні елементи (партії) не стараються увійти до уряду, щоб витиснути Москвинів і шляхом співпраці з гетьманом — шляхом еволюції форсувати будування української державни.

В поверховних дискусіях, сьогодня на цю тему, чується таку відповідь: Відкіля мав „наш" гетьман набрати Українців до урядів, як вони самі не хотіли в данній час співпрацювати з гетьманом і осторонь стояли з заложеними руками?!

На ділі одначе справа малась инакше! Українські національні партії, демократичної ідеольогії, зараз на початку відбування з гетьманом переговори про співпрацю і вступлення до кобінету, але ті переговори не мали успіху.

Демократи жадали від гетьмана гарантій:

1) признання республиканської державної форми на Україні;

2) проголошення гетьманської гідности яко президентури української республики та

3) прибіщиння скорих виборів до Установчих Зборів по демократичному виборчому праву.

Скоропадський дуже собі честилюбива людина, великий пан що до настрою і виховання, колишній придворний царський генерал, великий земельний власник, по душі автократ російської школи, **не міг згодитися на слушні бажання Українців.** Він, замісць народних робітників, підбирає собі до співпраці ворогів укр. державности, — замісць опиратися на широких українських масах, опирається на групі пережитої аристократії — замісць мати на оці інтерес міліонів, має на оці свій власний інтерес (шумний титул і богато тисяч „власної" землі) та інтерес кляси великообшарників, в більшій мірі чужинців, — замісць опиратися на силу революцією розбуджених українських мас, перед котрими дрожать центральні держави, опирається на штики німецькі та австрійські, віддаючи їм за „поміч" більше чим вони мають сперщу право **бажати** (гляди депеша 29918, точка а) і б) з 25. V. як рівнож документ 29/політ. II. точки 1—5 з 29. V. 1918) — словом П. Скоропадський не розуміє своєї ситуації, і, єде безупинно проти духа часу і долі України.

Україна кипить, горить, гомонить, ферментує, що не „гетьман всієї", але австро-угорський посол несогірше аналізує подаючи „політичні настрої", які понизше находимо.

Київ, 26. мая, 1918.

Ц. і к. австро-угор. Представництво, № 24/політ. Предмет: Політичні настрої та партії на Україні:

Його Ексцеленції Панови Міністрови ц. і к. Дому та закордонних справ Стефанови графови Буріянови.

*) Чи випадало „суверенови" і гетьманови всієї України віддавати візиту генералові, то тому хиба і українські монархісти заперечуть. Мені здається, що сам Скоропадський це розумів, що „суверенови держави" не випадалоби йти з візитою до Кравса. Зробив він цей монархістичний промах на жаль ради гетьманського „престола". Заміт. Д-р В. К.

*) Генерал Кравс, командант австро-угорських військ на Україні.